

fasaden åt Kungsträdgårdsgatan tillades, när grefve Jakob Essen Hamilton efter ritningar af J. E. Söderlund lät tillbygga och förändra huset.

År 1730 kallas det: »Stoore steenhuset widh Näckström» och bestod då af fyra våningar med enkel vind samt var täckt med järnbleck. Samtidigt fanns en flygel »öster (?) på gårdhen af tre wåhningar». Denna flygel torde återfinnas i den del af huset, som vetter åt Grefgränden och sträcker sig i sydlig riktning fram till baksidan af nr 2 B, nu Handelsbankens hus.

De afbildningar man äger af denna Wachtmeisterska byggnad ge ej vid handen, att det utmärkte sig för någon särdeles invecklad eller prydlig arkitektur, men det försvarade sin plats och var kännetecknande för den nobla enkelhet, som var utmärkande för den yngre Tessins senare arbeten. Det enda, som ännu af fasaderna är bibehållet, är den gamla portalen åt Arsenalsgatan med sin enkla sandstensinramning, de båda i sten huggna, för tiden så karakteristiska, korslagda palmkvistarna. Den har i senare tider användts till ingångsdörr till en af bodlägenheterna på nedre botten och omfattar nu ett butiksfönster.

Friherre von Lantingshausen inlämnade 1753 till Byggnadskollegium förslag till reparation af huset, och sådant det då blef, torde det i det närmaste kvarstått tills det af grefve Hamilton ombyggdes på 1860-talet.

När huset efter änkegrefvinnan Hamiltons fränfälle 1894 öfvergick till försäkringsbolaget Thule, lät bolaget vintern 1894 — sommaren 1895 höja byggnaden med en våning, som sålunda efterträdde de forna vindskuporna. Förändringen blef afslutad före den $\frac{2}{10}$ 1895.

En låg vidhängande flygel började uppföras 1755; den tillökades omkring 1786 och fick då utseende af en lång basarbyggnad bestående af en våning samt sträckte sig utefter hela tomten åt Kungsträdgårdsgatan ända till S. Blasieholmshamnen; äfven uppfördes lägre byggnader åt Grefgatan. Fasaden åt Kungsträdgårdsgatan hade 18 fönster och 11 dörrar ledande till butiklägenheter samt trenne inkörsportar. Åt S. Blasieholmshamnen lågo tvenne sjöbodar, hvilka senare förenades

med en stor inkörsport och försågos med en vindsvåning. Ett vagnshus och tvenne salubodar uppfördes på tomten 1788.

Alla dessa byggnader försvunno efter hand. Davidson, som tillhandlat sig midteltomten, lät 1858—59 därå uppföra ett präktigt femvåningshus efter ritningar af Ståhl och Medén. Det var på sin tid ett af de vackraste moderna husen i Stockholm och försvarade väl sin plats i det moderna Stockholm, i synnerhet sedan det i början af 1890-talet genomgått en grundlig reparation. Det refs emellertid 1902 och i dess ställe lät Handelsbanken efter ritningar af arkitekten Ernst Josephson uppföra det i alla afseenden gedigna hus, som nu har nr 2 B Kungsträdgårdsgatan.

Den låga basarbyggnadens södra del äfvensom de sammanbyggda paviljongerna eller sjöbodarna innehades af herr Hamner, som inte hade generalkonsul Benedicks' idéer att här förlägga en elegantare privatbostad. Han lappade och plåstrade på de gamla kåkarna, inredde där en konsert- och teatersalong och anlade t. o. m. en terrass med friluftsservering på taket af den låga byggnadens sydvästra hörn. Det hela var ingen prydnad för platsen och fick namnet »Hammerska ladan» eller helt kort »Ladan», hvilket namn hos mången ännu torde uppväcka minnen af angenäm art, men som göra kritiken mildare mot den fula, lilla »Kåken», där så mycket *vackert* varit att se, d. v. s. om jag undantar den 2,000,000 gånger förstörade loppan och de vidunderliga ostmaskarna, hvilka voro allt annat än estetiska och i solmikroskopet visades för en förvånad samtid i midten af 1860-talet.

* * *

Till slut några ord om dem, som kortare eller längre tider varit boende på tomten. Grefve Hans von Fersen, hvars moder uthyrte det gamla amiralitetshuset, när hon gifte sig med grefve Gyllenstierna, inflyttade i det nya på denna tomt af Wachtmeister uppförda huset, som på denna tid och ända till början af 1750-talet, då nr 11 Blasieholmstorg blef grefve Axel Fredrik

von Fersens bostad, kallades »Fersiska»¹ eller Fersenska huset». Med sin familj bodde Hans von Fersen här till sin död 1736, då änkegrefvinnan tog sin bostad i n:r 8 Blasieholmstorg.

Grefve Karl von Fersen och system Anna Sofia von Fersen gifte sig båda 1748 och synas ungefär samtidigt inflyttat i detta hus, hvilket samma år efter den gamla grefvinnans död öfvergick till dottern och hennes man, friherre J. A. von Lantingshausen. Den unga grefvinnan lefde endast tre år efter sedan paret tagit sin bostad i besittning, och mannen, som var t. f. landshöfding i Bohuslän samt sedermera medlem af regeringen i Pommern, var mestadels frånvarande från hufvudstaden till 1761, då han, som 1759 utnämmts till öfverståhållare i Stockholm, tillträdde denna syssla och åter inflyttade i huset.

Såsom öfverståhållare var han mycket afhållen och allmänt aktad samt synes gjort sig väl förtjänt af den medalj, som Stockholms magistrat lät prägla öfver honom. Skalden Oxenstierna skriver: »Han var en af de ärligaste och dygdigaste män i våra tider, och utom våra gator vittnar allt till hans beröm. Han har gifvit 1,000 plåtar i testamente att utlösa alla dem, som sitta på gillstugan utan sitt eget förvällande och blott genom olycka.» Den skalkaktige Oxenstierna tillägger: »Detta sades dock ej vara sant, men en hel hoper personer skall hafva låtit sätta in sig där och förbida nu i fängelset förgefves på sin befriare.»

Sonen, grefve A. von Lantingshausen, och hans grefvinna, den för sin kvickhet kända Johanna von Stockenström,² hade

¹ Följande annons i Posttidningen 1749 ¹¹/₅ hänför sig helt visst till det huset, som då motsvarade det n. v. huset n:r 2 c Kungsträdgårdsgatan; »Förlet den 29 aprilis är utur greffl. Fersiska. huset bortkommen en heit liten hynda af Spansk art, till färgen hwit, med bruna öron samt på kroppen bruna fläckar, öfwerallt lurwog: warande detta HundCreaturet desto kännbarare, at näsan war under ögonen nog inbögd. Densamme, som berörde Creatur kan igenskaffa, har att undfå wedergällning af 30 dal. kopp:mt».

² Ett svar, som hon en gång gaf en sin anförfant, må här såsom karaktéristiskt för tiden, få plats, ehuru väl det af mången torde anses väl fritt. Grefvinnan hade en kusin från landet till gäst vid middagsbordet. Bland annat serverades färsk sparris. När då kusinen beklagade sig öfver att ej ha råd att odla sparris på sin egendom, »emedan det toge så mycket gödsel ifrån åkern», svarade grefvinnan: »Å litet sk-t kan väl kusin offra på sin egen mun».

sedermera i detta hus ett gästfritt hem, och grefvinnans salong kan räknas till en af de intressantaste, som någonsin funnits i Stockholm. »Mycket vacker var hon och äfven tämligen älskvärd utan att dock göra hvad man kallar epok. Hennes hus var ett af de angenämaste och hennes man en af de lärdaste herrarna vid hofvet», säger en författare.

Grefve Karl von Fersen, som inflyttade i detta hus samtidigt med svågern, friherre von Lantingshausen, synes emellertid ej varit boende här oafbrutet, ty vid pass 1755 tyckes han bott i det mindre huset på den efter modern ärfda Gyllenstiernska tomten (se n:r 8 Blasieholmstorg). År 1760 är antecknad, att han innehade bostäder i båda husen.¹ Först år 1777 tyckes han definitivt öfverflyttat till huset vid Blasieholmstorg.

Sannolikt innehades sedan hans våning i Lantingshausens hus af f. d. envoyén, öfverstekammarjunkaren Bengt Sparre till Rossvik, som bodde här 1780. Friherre V. M. Klingspor (sedermera grefve, fältmarskalk och öfverståhållare) var boende i huset 1790, och 1815—1826 antecknas grefve A. J. von Höpken såsom hyresgäst. Excellensen grefve Klas Adolf Fleming inflyttade 1826. Ägaren grefve von Lantingshausen afled 1820, och hans våning uthyrdes då till Mr. Christopher Hughes, som 1819 ²⁰/₁ utnämns till Förenta Staternas chargé-d'affaires. Denne lämnade Stockholm 1825 och innehade då ännu samma bostad. Senare beböddes huset af ägaren, friherre Rålamb, excellensen grefve F. M. Björnstjerna, grefve August Gyldenstolpe (se Arsenalsgatan n:r 9), ryske legationssekreteraren (sedermera generalkonsuln) A. Mollerius (1849), som senare bodde i n:r 14 Blasieholmstorg. Den originelle »professorn» Vy-Bromander hade på 1850-talet ett s. k. handelsinstitut i tredje våningen. En annan bekant person på lärdomens fält, engelske språkläraren A. May, bodde här 1843. Tvenne högförnåma änkor inflyttade 1851, nämligen Göta kanals skapares, excellensen grefve B. B. von Platens, änka och hennes dotter, justitiestatsministern

¹ Se i öfrigt Dr: Carl Forsstrands intressanta och synnerligen väl dokumenterade arbete: »De Tre Gracerna» (Sthlm, 1912, Hugo Geber) sid. 25, 26, där detta förhållande påpekas

excellensen greve Arvid Posses änka. Majoren greve Kalling hyrde sedermera denna våning. Den nye ägaren, generalpostdirektören friherre O. V. Staël von Holstein, upptog 1858 en våning.

En af de märkligaste invånarna i detta hus före dess ombyggnad var excellensen friherre Louis De Geer, som bodde här 1862, innan han inköpte det nu rifna gamla Kammeckerska huset n:r 9 Nybrogatan (Tyska bagarns hus).

Ungefär samtidigt med Louis De Geer hade den begåfvade tidningskronikören och målaren B. V. Wohlfart[†] sin ateljé i öfversta våningen, där äfven hofkapellisten J. F. Lundström då bodde. Under större delen af den tid, som ofvan omtalats, var, såsom förut nämnts, hela den öfriga tomten i gatulinjen bebyggd med låga, till bodar m. m. uthyrda hus. Där funnos repslagare, järnkramhandlare, ljusbod (1777), kröneri, karduansmakare, »Flodkrantz' trädgårdsmästarebod» (1856), sejlare m. m., som ej så noga kan specificeras.

När detta gamla hus på hösten 1864 efter genomgången reparation och tillbyggnad strålade i ny glans, upptogos de större våningarna af ägarinnan, grefvinnan S. Hamilton, öfverstekammarmarjunkaren greve Samuel af Ugglas och statsrådet, sedermera statsministern K. J. Thyselius. Mindre våningar innehades af kamreraren K. F. Werner, den bekante biografiske skriftställaren och samlaren (1864—72), preussiske legationssekreteraren von Smithals (1866), skådespelarna Gustaf Fredriksson (1869—74) och Viktor Hartman (1866—67).

Statsrådet P. von Ehrenheim inflyttade 1869. Grefve Gustaf von Düben bodde här i början af 1870-talet; han var dotterson till excellensen greve Karl Löwenhielm, hvars moder, Augusta von Fersen, uppfostrats i den gamla byggnaden. År 1873 inflyttade den framstående operasångerskan Louise Michaëli, född Michal, som dog här 1875. Bland märkligare hyresgäster från senare år märkas: amerikanske ministerresidenten, senare envoyén Mr. W. W. Thomas (1884—85), hvars yfviga skägg

[†] En beskrifning öfver hans af konst saker uppfyllda bostad kan läsas i »Kapten Puff», 1862 7/5.

och gigantiska gestalt under hans långa vistelse i Stockholm gjorde honom till en populär stockholmsfigur; änkegröfvinnan Stephanie von Platen, född Hamilton (1888—95),² ägarinnans dotter, som på ett lysande sätt representerade traditionerna från forna dagar, då präktiga ekipage och skaror af tjänare med hofmästare i spetsen utgjorde ett oafvisligt villkor för dem, som stodo högst på rangskalan och ville lefva efter sitt stånd; filosofie doktor G. de Laval (1896—1910), uppfinnaren af »Separator»; österrikisk-ungerske envoyén greve Wodzicki von Granow (1897—1902), hvars konstsamlingar ansågos vara bland de dyrbaraste privata i Stockholm vid denna tid; danske legationssekreteraren greve F. W. A. Brockenhuus-Schack (1900); nederländske envoyén W. R. B. Rengers van Welden (från 1911); tyske envoyén baron F. von Reichenau (1912, 1913) o. s. v.

Försäkringsbolaget Thule, som 1895 inköpt egendomen, har alltsedan haft sina lokaler i våningen i tr. upp.

Nu några ord om huset n:r 2 A Kungsträdgårdsgatan och dess föregångare Hammers teater eller Mindre teatern, som den kallades. Denna teater skulle egentligen kräfva ett särskildt kapitel, ty den var ur mer än en synpunkt en alldeles säregen företeelse inom Stockholms teaterförhållanden, men då ett dylikt arbete skulle föra mig alldeles för långt, måste jag inskränka mig till några få data utan att utbreda mig öfver den roll den spelat i stockholmslifvet under åren 1866—84.

När juveleraren och konstsamlaren herr Christian Hammer år 1866 i april inköpte tomten af generalkonsul Benedicks, var det synbarligen i afsikt att däraf draga nytta under den skandinaviska industriutställningen, som öppnades samma år på våren, och hvars byggnader voro förlagda i Kungsträdgården. Också inlämnade herr Hammer ritningar till en lokal, som under ut-

² Som omgift bodde grefvinnan här intill ²¹/₉ 1895, då hon afflyttade till utlandet och för alltid öfvergaf det hus, där hon från ungdomen bott, innan hon gifte sig med greve von Platen.

Grefvinnan, som blef tyske ambassadörens, ståthållarens i Elsass-Lothringen, greve Karl von Wedels, maka, är numera bosatt i Strassburg, men försummar aldrig att besöka Stockholm på väg till eller från det till hennes disposition stående Stora Sundby i Södermanland.

ställningen skulle hysa en tillämnad exposition af trädgårdsalster och sedan var afsedd att användas till konserter m. m., men ritningarna kasserades och företaget gick om intet.

Herr Hammer lät sig emellertid ej däraf bekomma och lät göra nya ritningar, som godkändes. Det blef dock först 1867^{23/3} som lokalen invigdes med en konsert af fru Louise Michaëli.² Följande dag hade Stockholms då så moderna Skarpskytteförening en konsert-matiné där, och redan den 30 april installerade sig i lokalen för längre tid trollkarlen S:t Roman (»neveu af Bosco»), som bl. a. förevisade det »levande talande hufvudet». Från den 1 maj s. å. visades äfven i en del af lokalen af herr J. Staudinger, »kommunalråd i Wien», det 2,000,000 gånger förstörande solmikroskopet, som under 1866 års utställning hade sin plats ungefär där Allmänna skridskoklubben haft sin entrépaviljong vid Nybroviken.

Sedermera bjöd den företagsamme herr Hammer på populära söndagskonserter under anförande af K. K. Dille, Bernard Fexer m. fl., hvilkas prestationer, tack vare den goda musiken och nyhetens behag, voro mycket omtyckta. Detta var dock icke nog för ägarens rastlösa verksamhet. Han ville ha en teater, en verklig teater. Hela lokalen omskapades därför 1868; bänkraderna, som förut varit på kortsidan, svängdes om, och scenen ordnades på den ena långväggen. Denna scen var i sitt slag ett kuriosum, så till vida att man för att komma från den ena kulissraden till den andra, när ridån var uppe, måste passera under golvet, ty fonddekorationen var så att säga placerad på husets östra yttermur. Fritz Ahlgrensson dekorerade salongen bl. a. med porträtt af svenska scenens koryféeer, och det gamla Kröneriet var nu alldeles oigenkännligt, ty äfven det yttre undergick åtskilliga förändringar. Den gamla »ladan» med sina glada operetter och sin kärntrupp af vackra skådespelerskor blef samlingsplatsen för den tidens eleganta, manliga ungdom, som äfven brukade frekventera den på teaterns tak anbragta balkongen eller verandan, där kaffeservering var anordnad.

² Med anledning af att för många biljetter sålts än platser funnos, blef i början af konserten ett sådant støj och oväsen, att Randels jubel-ouverture måste afbrytas.

När 1884 den 27 april slutförelställningen gafs, blandade sig i entusiasmen öfver de uppträdandes prestationer en känsla af saknad hos åskådarna, som med vemod sågo den hemtrefliga men dock så ofta förkättrade lilla teatern för sista gången.¹

Det palatsliknande bolagshuset, som intagit »Ladans» plats, har hufvudsakligen varit bebodt af ägarna till de olika våningarna. Bland dem märkas grosshandlaren Edvard Cederlund, konsul O. Ekman, den gamle, elegante öfverstekammarjunkaren grefve Karl Gustaf von Rosen, generalmajoren D. A. L. Silfverstolpe m. fl. Bland hyresgäster må antecknas förste hofmarskalken O. Printzsköld från 1895 samt franske envoyén, numera ambassadören Camille Barrère (1886—88). Ett flertal våningar disponeras nu af Handelsbanken, som ej har tillräckligt utrymme i sitt eget hus.²

I det af Davidson uppförda huset n:r 2 B Kungsträdgårdsgatan, som länge beboddes af generalkonsul Davidson och följande ägare, inflyttade 1861 generaldirektör Magnus Huss och 1862 statsrådet Bredberg. Bland andra hyresgäster märkas: kamreraren K. F. Werner (se ofvan), som bodde här under åren 1862—64, italienske minister-residenten, den sedan bekante diplomaten grefve Corti (1865), belgiske envoyén van Loo (1868—73), engelske konsuln M. L. Constable (1894—96), öfverste Selim Heijkenskjöld, en mycket känd stockholmare (1896—1902), m. fl.

Det på tomten nyuppförda huset disponeras nu af Handelsbanken. De magnifikt inredda lokalerna invigdes högtidligen 1905 ²¹/₅. Den höga, stora banksalen är prydd med vackra målningar af konstnären Georg Pauli med motiv från Stockholms hamn.

¹ En detaljerad beskrifning öfver herr Hammers teater kan läsas i B. Schöldströms: »Hög och sann konstnärlig anda» under titeln »Från ladans plan».

² Banken har under de senare åren så småningom förvärfvat flertalet af de aktieserier, hvarpå A. B. Blasieholmen är grundadt, hvilka serier berättiga till fritt nyttjande af motsvarande lägenheter i huset.

Hofslagaregatan n:r 1 (S. Blasieholmshamnen 4 A) och Hofslagaregatan n:r 3 (Blasieholmsgatan n:r 1).

(Kv. Blasieholmen n:r 51 och n:r 50.)

När drottning Kristina gjorde ofvan omtalade fördelning af tomterna på Blasieholmen, erhöll hennes lysande gunstling grefve Magnus Gabriel De la Gardie denna stora tomt äfvensom en midt emot, åt Nybrohamnen belägen tomt, hvarå nu stå husen n:r 3 och 5 N. Blasieholmshamnen och n:r 2 och 4 A Blasieholmsgatan. Donationsbrefven äro daterade, för det förra området 1650 ²⁰/₇ och för det senare 1652 ²⁸/₂.¹

Sannolikt var det De la Gardies afsikt att här uppföra ett residens värdigt den höga ställning, han då innehade, och möjligen voro redan de första åtgärderna vidtagna, men då fadern, riksmarskalken grefve Jakob De la Gardie, aflidit, och han själf blifvit ägare af dennes ståtliga palats »Makalös» vid Kungsträdgården,² sålde han 1655 ²/₅³ till riksrådet och generalen, friherre Arvid Forbus.⁴ Det är denna tomt, med hvilken vi i det följande skola sysselsätta oss. En del af den nordöstra tomten sålde De la Gardie till kronan, som bortgaf den nämnda år ²⁴/₄ till riksrådet Gustaf Bielke; en annan del synes han

¹ Detta donationsbref är tryckt i Utredningar V, 125.

² Sedermera arsenal, slutligen apterad till dramatisk teater och uppbrunnet 1825 ²⁴/₁₁.

³ Se härom L. M. Bååths »Kartor öfver Stockholm från 1600-talet» i S:t Eriks årsbok 1909, sid 100.

⁴ En liten karta från 1660 i Westinska samlingen i Upps. Univ:s Bibl. utvisar tomten delad i tvenne lotter, af hvilka den ena angifves tillhöra grefve Pontus De la Gardie, den andra friherre Arvid Forbus. Styckningen synes hafva verkställts 1658 (Bååth, karta 23).

bortbytt först några år senare, omkring 1658, då han af Jean de La Vallée i stället erhöll den tomt å Ladugårdslandet, där senare Fredrikshof anlades.

Vid Forbus' död 1665 tillföll den förstnämnda tomten hans dotter Sofia Juliana, gift med riksrådet grefve Axel Julius De la Gardie. Det var med anledning häraf som det af Forbus å tomten uppförda palatset erhöll namnet »De la Gardieska huset», hvarunder det på 1600- och 1700-talen var känt, och inte efter Magnus Gabriel De la Gardie, såsom en del författare förmenat.

Redan vid Sofia Juliana Forbus' död 1701 ärfde sönerna Adam Karl och Magnus Julius De la Gardie morfaderns palats. Den förstnämnde tillbytte sig emellertid broderns del mot strögods vid Tullgarn och var från 1719 ensam ägare. Han afled dock redan år 1721, då hans änka Anna Juliana Horn till Kanckas ärfde en fjärdedel och dottern, Ebba Margareta, gift 1722 med grefve Fredrik Magnus Stenbock, tre fjärdedelar. Änkegrefvinnan synes dock förblifvit i besittning af huset, som hon 1749 ³⁰/₄ sålde nominellt till kammarfröken Beata Charlotta Taube till Odenkat,¹ men egentligen till hennes fader riksrådet Vilhelm Ludvig Taube, i hvars bouppteckning det upptages.

Genom åtskilliga transaktioner kom tomten med alla dess åbyggnader till den mindre fördelaktigt kände presidenten friherre Erland Broman, som redan förut köpt Fredrikshof,² där han sedermera bodde till sin död. Han sålde 1756 ⁹/₄ det Forbus'ska huset och tomten till grosshandlanden A. Plomgren, som dock redan följande månad, den ²⁸/₅, afstod köpet till den bekante generalmajoren, baron K. F. Pechlin, som var gift med hans brorsdotter.

¹ Om henne säger G. J. Ehrensvärd i sin journal: »ett gammalt respectabelt fruntimmer . . . la chronique scandaleuse har aldrig kunnat tillägga henne några äfventyr». Hon begrofs i St: Jakobs kyrka, och Ehrensvärd, som redogör för begrafningen, tillägger: »aldrig har en så ärbar fröken med så litet ärbara prestaver blifvit bragt till grafven . . ., alla små mamseller, som nyfikenheten fört att se processionen, voro af dem kända; de glömde sin värdighet och hälsade som om de varit marskalkar för en brudskara».

² Broman inköpte Fredrikshof i september 1746 och erhöll därå laga fasta 1747.

Denne hade ägt huset i närmare fyrtio år, då det 1795 ^{30/12}¹ af honom såldes till svärsonen, grefve Axel Cronhielm. Några få år därefter, 1801 ^{32/3}, tillbytte sig Cronhielm Ullevi säteri i Uppland af hofmarskalken grefve Knut Posse och lämnade då detta hus m. m. i vederlag. Efter Posses död blef garfvaren Jakob Westin d. ä. innehafvare af egendomen enligt köpebref dateradt 1815 ^{20/2}. Priset var då 86,000 Rdr banko, hvori dock sannolikt medräknades lösen för halfva den på andra sidan gatan belägna tomt, som ursprungligen tillhört Magnus Gabriel De la Gardie och under tidernas längd (se nedan) återförenats med Forbus' tomt, samt den tomt, där det Bolinderska huset står äfvensom det fordom s. k. »lilla Pechlinska huset».

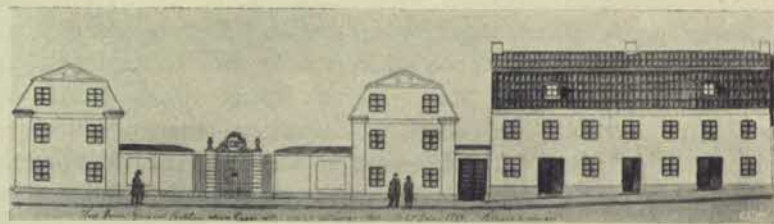
Westins änka, Hedvig Justina Altén († 1871), som, enligt arfskifte efter mannen 1832 ^{1/10}, jämte barnen blef ägarinna af Forbus'ska huset, sålde det 1861 ^{27/5} till mågen, lifmedikus Magnus Retzius. Denne öfverlät, 1863 ^{5/10}, sitt köp på norska staten, som 1907 sålde egendomen till bankiren Axel Burman, hvars änka, fru A. J. A. Burman, innehade den år 1910. Emellertid styckades tomten nämnda år, och 1911 sålde fru Burman den sydvästra delen till aktiebolaget »Ministerhotellet» och den nordöstra delen till byggmästarna J. A. Andersson och C. J. Svensson, af hvilka den förre såsom ensam ägare, 1912 försålde denna del till med. d:r C. A. Strömberg. Denne och bolaget äro således nu ägare till den gamla Forbus'ska tomten.

* * *

Den byggnad, Arvid Forbus lät uppföra, kunde ej täfla med Seved Bääts palats, men den utmärkte sig genom sina vackra proportioner och en ståtlig dubbel yttertrappa åt strömsidan. Taket var ett s. k. italiantak. Redan år 1714 ^{3/4} blef dock en del af denna byggnad lägornas rof; den kom sedan aldrig att återställas i sitt ursprungliga skick. Enligt en beskrifning af

¹ Pechlin satt då fängslad på Varbergs fästning.

år 1730 var tomten då bebyggd med »ett stenhus widh siön», bestående af tre våningar och en vind. Taket var täckt med tegel, och under huset voro tre hvälfdä källare. I öfversta våningen voro sex, i mellersta och nedersta våningarna åtta rum i hvardera. På gården funnos dessutom två vagnshus, två stall, tre vedbodas, en köksbyggnad och en smedsbyggnad med fyra rum.

Husen n: r 1 och 3 Blasieholmsgatan.

Enl. byggnadsritningar 1758 i Stadens byggnadsnämnds arkiv.

Ritning till en flygelbyggnad inlämnades till Byggnadskollegium af Taube 1750, men osäkert är, om den kom till utförande, enär Taube afled samma år. Inredningen undergick vissa förändringar under Erland Bromans tid, då bl. a. ordnades en sal med särskilda emblem afsedd till ett slags paradrum, där ett porträtt af kung Fredrik skulle uppsättas.

En genomgripande reparation och tillbyggnad på tomtens norra och östra delar gjordes af Pechlin, som började därmed 1758. De nu försvunna, åt Blasieholmsgatan fordom befintliga flyglarna, tillkommo. De förenades förmedelst gallerportar, öfverst prydda med bokstäfverna C. F. P. i monogram inom en kartusch krönta med friherrlig krona. Den stora byggnadens inre underkastades äfven förändring. I det skick, huset då hade, stod det i det allra närmaste ända till 1796, då det illa skadades af eldsvåda. Efter vederbörlig reparation förblef det ganska orördt i närmare tjugusex år. Men ännu en gång, nämligen år 1822 ^{12/6,} utsattes det för elden vid den stora eldsvåda,

¹ I de flesta arbeten, där denna eldsvåda omnämnes (dock ej i »Gamla Stockholm» af Strindberg och Lundin), uppgifves den med orätt ha ägt rum 1823.

som härjade största delen af östra Blasieholmen och utbrutit i det gamla sockerbruket vid Blasieholmsgatan; det led då betydliga skador.

Garfvaren Westin och hans arfvingar synas inskränkt sig till de nödvändigaste reparationerna (under ledning af Fr. Blom), och huset var i ganska dåligt skick, när det öfvergick till norska staten, som åren 1866—67, enligt ritningar af J. F. Åbom, lät göra en grundlig och tidsenlig reparation. Den gamla dubbeltrappan åt strömmen torde då borttagits, och hufvudingången förlades åt Hofslagaregatan. Sådant huset sedan tedde sig under ett fyrtiotal år, var det visserligen ingen prydnad för platsen eller något arkitektoniskt mästerverk, men det kunde blifvit sämre i betraktande af smaken på den tid, då reparationen utfördes.

I alla händelser var det i sin stil minst lika acceptabelt som den byggnad, som under åren 1910—1911 intagit den gamlas plats och uppförts af aktiebolaget »Ministerhotellet» efter ritningar af arkitekterna G. Hagström och F. Ekman.

I stället för de på den år 1910 afsöndrade delen af tomten befintliga flyglarna uppförde den nye ägaren byggmästaren J. A. Andersson år 1911 det nu därstädes befintliga huset n:r 1 Blasieholmsgatan.

* * *

Familjerna Forbus såväl som De la Gardie bodde här redan på 1600-talet och upptogo då sannolikt ensamma det stora huset, men år 1714 ^{3/8}, då eld utbröt i stallbyggnaderna och huset äfven skadades, var åtminstone en våning uthyrd till öfverståthållaren greve G. A. Taube, hvars folk synes varit orsaken till eldsvådan. Adam Karl De la Gardies änka, Juliana Horn, innehade den sydöstra delen af den understa våningen ännu år 1730 och reserverade åt sig, när hon sålde huset, några rum genom en särskild paragraf i köpebrevet. Den andra

³ I Westinska samlingen i Upps. Univ:s Bibl. förvaras en intressant teckning af Cederholm framställande N. Blasieholmshamnen dagen efter denna eldsvåda.

delen af samma våning innehades af grefvinnan Ebba Maria Sparre, en nära anförvant.

År 1728 bebodde excellensen greve Karl Bonde en våning, och vid samma tid innehades en af fältmarskalken greve Axel Sparres änka, »Anna Maja» Falkenberg.

På 1740-talet annonseras ofta i Posttidningen om lediga våningar i »huset n:r 105 på Blasjöholmen», men genast efter köpet 1749 inflyttade excellensen, friherre V. L. Taube, som dog redan följande år, och härifrån utgick den ståtliga begrafningsprocessionen.

Då det kan vara belysande för tiden och äfven kunde intressera en eller annan af mina läsare att erfara, huru vid ett riksråds och serafimerriddares begrafning tillgick, må här meddelas ett utdrag ur Posttidningen, däri ceremonien beskrifves i detalj. Det är att märka, att friherre Taube torde varit en af de första af de år 1748, vid serafimerordens instiftande, utnämnda riddarna, som aflidit, hvadan begrafningen erhöll en särskildt ståtlig och högtidlig karaktär. Se här, hvad Posttidningen meddelar:¹

»Sedan deras excellenser Herrar Riksens Råd och Herrar Serafimerriddare samt Herrar Commendeurer af K. M:ts Orden äfvensom vederbörande Officianter tillika med det öfriga sorgfolket och K. Hofstaten sig förut i sorgehuset församlat, gick processionen för sig vid pass klockan 6 e. m.; då barnhusbarnen i deras vanliga dräkt med sin läromästare och barnhuspresterna gingo förut sjungande Psalmen 388; härpå följde de kungliga pagerna med deras hofmästare; efter dem underbetjeningen vid hofvet och en del af de kongliga lakejerna; dernäst åkte presidenten i Bergskollegium greve Fredrik Gyllenberg som prestat för liket; dernäst följde stats- och ordenssekreteraren friherre Karl Rudensköld tillika med ordensofficianterna greve (A. O.) Lagerberg och baron (J.) Seth i en med sex hästar bespädd och af 12 k. lakejer beledsagad hof- och stats-

¹ Jordfästningen ägde rum i Riddarholmskyrkan, men liket nedsattes sedan i Jakobs kyrka, där en minnestafva uppsattes vid midtersta fönstret å södra långväggen.

vagn; sekreteraren förde framför sig på ett silfverhyende de af den aflidne burne Serafimerordenstecken; greve Lagerberg förde på ett lika hyende commendeurstecknet af k. Svärdsorden. Dernäst kom den af 12 underofficerare vid Lifgardet omgifne likvagnen, som var betäckt af det K. Serafimerorden enskilt tillhöriga bårkläde, hvarpå voro fästade riddarspörrarna och värjan. Derefter kom den andra prestafven, hofmarskalken friherre (J.) Löwen med den öfriga, i trettio vagnar fördelta processionen. Vid ankomsten till kyrkporten, der detaschement af Lifgardet formerade haye, emottogs liket af kammarherrar och kaptener vid Lifgardet och bars under sorgemusik och sjungande af Psalmen: *Jesus allt mitt goda är*, in i kyrkan, der det ställdes på en piedestal i koret. Sedan en vers blifvit sjungen, framträdde öfverhofpredikanten magister Samuel Troilius och höll en predikan med ämne ur Dan. 12 cap. 13 v. Efter slutad predikan uppläste statssekreteraren friherre Rudensköld personalierna. Derpå nedsattes liket i grafven och jordfästes under skjutning med de sexton på Kungsholmsbron placerade kanonerna, hvilka lossades i fyra omgångar. Till slut sjöngs Psalmen: *Med glädje och frid*, och hela processionen gick ur kyrkan i samma ordning tillbaka under upprepad skjutning med kanonerna.»

Omedelbart härefter inflyttade presidenten, friherre Erland Broman och bebodde huset till 1757, då han tog Fredrikshof till sitt residens. Sannolikt var det i det gamla Forbus'ska huset som den lilla fröken von Hessenstein dog år 1752 (se annons i Stockholms Veckoblad 1752 ²/₅). Hon var, som bekant, dotter till kung Fredrik I och riksgrefvinnan Hedvig Taube, som i sin ordning var Erland Bromans egen svägerska. Kungen hade inackorderat henne hos Broman, som därför åtnjöt 12,000 dal. kopparmynt om året (Se Riksarkivet. Biographica).

Den nye ägaren, general Pechlin, bodde ej här förrän efter den stora reparationen och tillbyggnaden.¹ I de små husen åt

¹ Enligt flera, dock obestyrkta, uppgifter skall Pechlin ej själf bott i den stora byggnaden utan i huset n:r 3 Blasieholmsgatan, hvars tomt äfven tillhörde honom. I sådant fall skulle den berömda middag, som Pechlin gaf dagen före

Blasieholmsgatan, som uppfördes under hans tid, bodde allehanda folk; där funnos två krogar eller s. k. »näringsställen», en hjulmakare, en hofslagare o. s. v. Det var dock ej denne hofslagare, som gifvit upphofvet till namnet Hofslagaregatan, ty redan 1711 bodde på tomten en hofslagare vid namn Tillman. Senare (1768) kunde man där få »undervisning om franskt bröds bakande» (se annonser i Posttidningen).

Pechlin, den listige ränksmidaren och försiktige partigångaren, synes varit i harnesk mot den lärde, då nyligen utnämnde kyrkoherden i Jakobs församling, doktor Olof Celsius. När denne en gång presenterade sig hos generalen för att hålla husförhör, svarades honom, att några rum ej upplätes för detta ändamål; också blef förhöret inställt (Jakobs kyrkoarkiv). Kanske blef Pechlin senare något medgörligare med afseende å religionen, ty år 1770 annonserar en »hederlig fru boende i Pechlinska huset», att hon lämnade religionsundervisning för små barn »m. fl. lärdomar».

Såsom hyresgäst hos Pechlin inflyttade snart efter sin ankomst till Sverige den bekante abbén Michelessi,¹ som äfven dog i denna bostad² 1773. Strax före hans död hände honom ett missöde, som synes gripit honom mycket. Han hade nämligen varit på Ekolsund och solat sig i den kungliga nådens solsken. Vid hemkomsten till Stockholm fann han sin väning utplundrad af inbrottstjuvar. En mängd dyrbara presenter från kungliga personer, andra värdesaker samt äfven reda pengar hade af tjuvarna bortförts. I Dagligt Allehanda 1773 ³¹/₁ annonserar Michelessi om stölden och utfäste i belöning 2,000 dal. kopparmynt för tjuvarnas ertappande.

Gustaf III:s mord ägt rum därstädes och ej såsom andra förmena i en af de åt kungliga slottet vettande väningarna i nr: 1 Hofslagaregatan.

¹ Det är ej fullt konstateradt, i hvilket af husen Michelessi bodde, men af mantalsförteckningen att döma synes otvetydigt, att det var på någon af de Pechlin tillhöriga tomterna han hade sin bostad. Detta framgår äfven med all önskvärd tydlighet af annonser i Dagl. Allehanda m. fl. tidningar.

² Riksrådet greve A. J. von Höpken skref, 1773 ⁸/₄, efter Michelessis död, till Wargentin om den aflidne: »Han skulle vähl förtjena af Academien ett loford, men hans lefvernes lopp är icke bekant, hans skrifter torde det icke vara mehra.»

Saken tyckes ha gjort ett visst uppseende, då t. o. m. Bellman gjorde den till föremål för ett sex verser långt kväde (Dagl. Allehanda 1773 ^{23/2}). Slutet af sista versen lyder så här:

»Guldet ofta hos personer
skämmer skaldetonen,
men en stråle ifrån tronen
gör poeten qvick.
Låt en karg sin kista bära,
juden sig försvära.
Sjung Du glad monarkens ära,
gör som jag och drick»!¹

Michelessi afled, såsom förut nämndes, kort härefter, nämligen den 31 mars, och många voro de, som uttryckte sin smärta öfver hans bortgång. Utom att grefvarna Karl Scheffer och A. J. von Höpken läto uppsätta en minnesvård öfver honom i Jakobs kyrka, insände ett flertal såväl kände som anonyma författare sorgedikter till de allmänna tidningarna. Följande »*Impromptu af ett Fruntimmer i Norrköping*» stod att läsa i Dagl. Allehanda ^{16/4} 1773:

»Hvem älskar Qvickhet, Wett och Snille?
Hvem wördar käcka, lärda män?
Hvem är en Witterhetens vän?
Hvem hedrar den, som hedra wille?
Hvem sörjer den, som hedras bör?
Och suckar ej, när Michellessi dör?»

I senare nummer af samma tidning finnes, utom en del poesi af lika menlöst slag, ett af Serafimerlasarettets upphofsman, den berömde läkaren O. Acrel, undertecknad intyg om den obduktion, som Michelessis lik underkastades, samt meddelanden om dennes sista stunder och orsakerna till hans död, för hvilket allt skulle vara för långt att här redogöra, men hvar till intresserade läsare hänvisas.

¹ Detta poem återfinnes äfven i Carléns upplaga af Bellmans skrifter, men som utgifvaren synbarligen ej kände till Michelessis missöde, som ju helt visst framkallat poemet, äro de noter, hvilka beledsaga detsamma, alldeles vilseledande.

Bland märkligare hyresgäster under den närmaste tiden märkes anekdot- och memoarförfattaren, k. bibliotekarien Fredrik Ristell, som måhända hade samma bostad, som Michelessi haft. »Han var dansmästareson från Upsala», skrifver Lars von Engeström, »hade temligen väl studerat och hade kunskaper, men därjemte stora tankar om sig sjelf. Han blef konungens bibliotekarie, fick öfverinseende öfver samlingarna på Drottningholm; tillgrep alla der befintliga guldmedaljer och mynt, pantsatte det mesta i riksbanken, der flera sedermera återfunnits, och rymde sedan och sammanskref utomlands ofvannämnda anekdoter.»

År 1780 bodde hos Pechlin hans agent, den ofta omtalade kaptenen Adam Stålhammar.

Ryske envoyén Simolin,¹ som anlände till Stockholm i juni 1775, var boende här antagligen ända till sin afresa 1778. Möjligt är äfven att grefve Musin-Puschkin inflyttade i huset i juni 1780, men i mantalsförteckningen för detta år är antecknad, att de rum, som ryske ministern haft, stodo lediga; längden uppgjordes dock antagligen på hösten 1779. Dennes efterträdare, grefve Rasumovski, bodde här, när han 1788 tog sin tillflykt till österrikiske ambassadören, grefve Stadions hus, emedan rykten gingo, att han skulle föras ombord å svenskt skepp.²

Den nyutnämnde riksmarskalken grefve Karl Bonde synes någon tid varit boende i huset ungefär vid samma tid. Grefve Knut Posse, som blifvit husets ägare, inflyttade strax efter köpet 1801. Den sedermera så beryktade generalen, dåvarande öf-

¹ Simolin, som redan förut varit anställd vid ryska ambassaden i Stockholm, var synnerligen illa ansedd där; man gick t. o. m. så långt, att man ville påbörda honom att ha anlagt den stora eldsvådan på 1750-talet. Fröken Ulla von Fersen, en af de Tre gracerna, sade, att han såg ut som en lakej, som blifvit kammartjänare. I societeten hade han ingen framgång, minst hos damerna. Ett kärleksförhållande, som han hade med en aktris i Stockholm, gaf G. J. Ehrensvärd anledning att säga: »I hennes sällskap glömde han sina förtretliga stunder utan att ge henne många roliga».

² I de af Gjörwell utgifna »Sv. Uppfostringsällskapets Tidningar» finns en intressant redogörelse för de invecklade omständigheter, som voro förknippade med Rasumovskis afresa. Han lämnade nämligen ej Sverige, förrän kriget med Ryssland redan utbrutit.

verstelöjtnanten K. von Cardell bodde år 1796 i ett af husen i nedersta våningen och konsertmästaren Müller i den öfversta. Natten mellan den 5 och 6 oktober detta år kom elden lös i Cardells sängkammare, och »halfva huset blef förstördt dels af eld, dels af vatten».¹

Hofmålaren Louis Jean Deprez bodde på denna tomt 1803. Såsom representanter för teatrarne må ur förteckningen på hyresgäster i de på tomten belägna husen anföras: aktörerna Carlo Uttini (1807) och Per Adolf Wennbom med fru (1828).

Amiralen grefve J. G. Lagerbielke finna vi här 1811, och sannolikt var det i detta hus han afled följande år. Redan 1815 synas de norska statsministrarna ha utsett det gamla palatset till sin bostad, ty där bodde då excellenserna P. Ancker och M. L. Sommerhielm, af hvilka den senare afled i Stockholm 1827.

På 1820-talet, då excellensen Löfvenskjold residerade här, hade han till granne i en våning den gamle, vördnadsvärde excellensen grefve Jakob De la Gardie, som i detta hus slutade sina dagar 1842 och då bott här i närmare tjugufem år.

Alla norska statsministrar och de flesta statsråden hade sedermera boställe i huset ända till brytningen mellan Sverige och Norge 1905. År 1867, då norska ministerhotellet reparerades, bodde excellensen Sibbern i det d. v. Höpkenska huset n:r 2 Hofslagaregatan. Den fest, han gaf vid det ombyggda husets invigning, torde varit en af de mest lysande, som någonsin gifvits där.

Mellan åren 1905 och 1907 bodde de norska envoyéerna i huset. Bland hyresgäster, som bo i det på platsen nyuppförda huset, må anföras danske envoyén O. Scavenius och skalden, kansli-rådet Hugo Tigerschiöld, båda från 1912, samt från 1911 bankiren G. Kyhlberger, som gjort sig känd som en intresserad vän af det gamla Stockholm.

¹ Bref från K. G. Silfverstolpe till brodern Fredrik Samuel Silverstolpe, enligt meddelande af herr kamrer K. F. Werner. Huruvida härmed verkligen afses det större huset kan dragas i tvifvel; möjligen menas det af Pechlin uppförda hus, som nu motsvaras af n:r 3 Blasieholmsgatan. Ovisst är det också i hvilket af de Pechlinska husen den kvicke C. A. Ehrensverd hösten 1792, då nyssutnämnd generalamiral, hyrde en våning på 2 år.

S. Blasieholmshamnen n:r 4 B och Blasieholmsgatan n:r 3.

(Kv. Blasieholmen n:r 18 och n:r 27.)

Detta område styckades från den stora tomt som i föregående skiss behandlats och hade med den gemensamma ägare till 1863 (se ofvan sid. 94 och följ.). Denna frånstyckade del, hvarom i det följande skall ordas, behöll lifmedikus Magnus Retzius och efter honom hans änka, född Westin, till sin död 1874. Arfvingarna voro då: fru Klara Afzelius, född Retzius, och fru Hedvig Kreügers', född Retzius, döttrar, fröknarna Ebba och Elisabeth Kreüger, hvilka sedermera trädde i gifte den äldre 1877 med kommendören greve Axel Cronhielm till Hakunge, den yngre 1880 med godsägaren och riksdagsmannen Joseph Stephens.

Dessa arfvingar läto stycka området och sålde 1874 $\frac{1}{4}$ den frånstyckade delen, nu representerad af huset n:r 4 b S. Blasieholmshamnen till öfveringenjören Jean Bolinder, som 1889 $\frac{2}{6}$ sålde den till d. v. ägaren af Grand Hôtel, herr Regis Cadier,¹ hvars änka behöll den till 1898, då tomten öfvergick genom köp till Aktiebolaget Nya Grand Hôtel, som ännu innehar den.

Den nordöstra delen af tomten fördelades så, att fru Afzelius erhöll hälften och fröknarna Kreüger hvar sin fjärdedel. År 1883 $\frac{2}{4}$ tillhandlade sig greve Cronhielm fru Afzelii hälft. Tomten ägdes sedan gemensamt af Cronhielm och fru Stephens till 1896, då de sålde den till grosshandlanden C. Thomson, som redan 1898 i sin ordning sålde den till byggmästaren L. P. Thörnvall. Denne blef ej heller länge i besittning af

¹ Redan före Bolinderska husets uppförande hade intressenterna i Grand Hôtel förgäfvats sökt att förvärfva tomten för att förena den med hotellets

tomten, som genom köp år 1903 öfvergick till nuvarande ägaren, vice häradshöfdingen Fredrik Egerström.

* * *

Tomtens byggnadshistoria sträcker sig ej långt tillbaka. Några lägre träbyggnader torde under tidernas lopp uppstått på denna tomt åt strömsidan, men de försvunno i alla händelser, när presidenten Broman blef tomtens ägare. År 1752 uppfördes nämligen den ännu på 1870-talet under namnet »Retziiska huset» mellan dåvarande Norska ministerhotellet och Grand Hôtel kvarstående lilla byggnaden. Ritning till densamma inlämnades visserligen till Byggnadskollegium af friherre Taube redan år 1750, men byggnaden synes först något senare kommit till utförande.¹

När Pechlin sedermera företog den förut omtalade reparationen af det stora huset på granntomten och uppförde flyglarna åt Blasieholmsgatan, bebyggde han äfven den nordöstra delen af denna tomt med ett tvåvånings stenhus, som synes å den till föregående uppsats hörande bilden (sid. 97). Ritningarna inlämnades i juni 1758, men byggnaden var sannolikt ej färdig förrän i början af 1760-talet. De båda husen, det Bromanska såväl som det Pechlinska, som, i likhet med alla andra på denna del af Blasieholmen belägna hus, skadades betydligt af den stora vådelden 1822, reparerades af dåvarande ägaren, garfvaren Westin. Huset n:r 3 refs och ett nytt hus² uppfördes efter ritningar af arkitekterna F. Ullrich och E. Hallquisth 1897 och har sedan ej undergått förändring.

N:r 4 b S. Blasieholmshamnen, som länge missprydde platsen, refs af herr Bolinder, som åren 1875—77 efter ritningar af öfverintendenten Helgo Zetterwall lät uppföra det nuvarande ståtliga huset, som, om det måste räknas som en verklig prydnad för Blasieholmen, dock ger rum för den reflexionen, att

¹ I en annons i Posttidningen 1756 ^{20/12} kallas det: »nya stenhuset på Blasjöholmen, strax bredvid det Taubiska, nu Pechlinska.»

² Blef färdigt: Anno D. 1898 enligt inskription å huset.

man måhända gjort bättre i att vänta några år med uppförande af en byggnad på denna anspråksfulla plats. Kanske hade då S. Blasieholmshamnen sett annorlunda ut, och hela byggnadsverksamheten i det nya Stockholm fått en bättre riktning, särskildt nybyggena å Blasieholmen, Sörensenska och Palmeska husen, uppförts af gedignare material. Jag hänvisar till de präktiga hus som under en något senare period kommit till stånd i andra delar af hufvudstaden och af hvilka t. ex. Skandias hus vid Mynttorget var ett bland de första och förnämsta.

Det Bolinderska huset gjorde emellertid epok i Stockholms byggnadshistoria, och förnekas kan ej att det i afseende på fina detaljer, utstyrsel i öfrigt och praktfull inredning alltid måste räknas såsom ett af de allra förnämsta byggnadsföretagen i Stockholm. Om tomtens storlek tillåtit, att huset uppförts i betydligt större skala, hade många af de vackra detaljerna kommit mera till heders, och huset hade ur ren konstnärlig synpunkt vunnit betydligt.

En våning inredd med sådan lyx, som den t. ex. hvilken herr L. O. Smith under flere år disponerade, torde man få leta efter i det moderna Stockholm; smakfull var den visserligen ej men intet hade sparats för att göra den lysande samt »motsvarande alla nutida fordringar».

Några egentligen celebra personligheter tyckas ej ha bott i de båda af Broman och Pechlin uppförda husen, såvida ej, såsom förut antydts, någon eller några af de med anledning af det gamla Forbus'ska palatset anförda personerna tilläfventyrs varit boende här, men på grund af att både de nya och de gamla husen i handlingar, annonser o. s. v. utan åtskillnad kallas »Pechlinska huset», blifvit anförda såsom boende å det större husets tomt. Kommande forskare kunna måhända, tack vare andra källor, bättre utreda detta förhållande. Lifmedikus Retzius bodde här från 1834 ända till sin död 1871, och fru Retzius dog i ett af husen 1874.

Bland hyresgäster i det nyuppförda huset n:r 3 Blasieholmsgatan, nu Egerströmska huset märkas: sedermera amiralen och f. v. statsrådet, greve Karl August Ehrensvärd, då endast kommandörkapten (1904—06); operasångaren A. L. T. Lindblad (1906—10); skådespelaren A. M. Arehn (1909—1911).

I det Bolinderska huset bodde ägaren själf samt under ett tiotal år den bekante grosshandlanden, brännvinskungen L. O. Smith, som disponerade hela våningen i tr. upp. Sedan 1894 är det förenadt med Grand Hôtel, men en del våningar ha dock under olika tider varit uthyrda till diverse personer.

F. d. skådespelerskan A. L. Åhman (1890—1902), greve Walter Hallwyl (1897—98), konsuln och riksdagsmannen John Rettig (1898—07), italienske envoyén markis di Bisio (1899—01) samt fru Vilhelmina Skogh, Grand Hôtels energiska ledarinna (1903—10).

Frisinnade klubben hade under några år sin lokal på nedre botten och sedan år 1912 är Cityklubben installerad i en våning.

**Blasieholmstorg n:r 8 och N. Blasieholmshamnen
n:r 11 (Stallgatan 2).**

(Kv. Blasieholmen n:r 8.)

Ursprungligen bestod den tomt, där dessa statsverket tillhöriga egendomar äro belägna, af tvenne tomter. Hörntomten eller den sydvästra delen, som först afsetts att utgöra en del af det område »hvarå man achtade att lägga ett Tyghuus», donerades till dåvarande amiralitetsfiskalen, sedermera assessorn och härads-höfdingen Åke Wrång 1650 ^{20/8}. Han sålde emellertid denna sin donation, till riksstygmästaren friherre Gustaf Horn till Marienborg år 1658 ^{11/10}.¹

Horns dotter, Margareta, gift med friherre Gustaf Soop, ärfde tomten med det därå uppförda huset, som hon och mannen pantsatte till kungl. rådet grefve Gustaf Bonde, från hvilken det löstes 1684 ^{20/11} af Soops måg, riksrådet grefve Karl Gyllenstierna. Dennes hustru, Anna Maria Soop, inträdde på sådant sätt i sin broders, friherre Karl Gustaf Soops rättigheter; han hade nämligen vid arfskiftet efter fadern erhållit återlösningsrätten till det hos grefve Gustaf Bonde pantsatta huset. Enligt grefve Karl Gyllenstiernas testamente af 1707 ^{22/3} samt tilläggen af 1719 ^{18/12} och 1723 ^{8/5} tillföll såväl denna som granntomten i norr hans änka (se nedan), Anna Maria Soop, som i sitt första gifte varit grefve Axel Wachtmeisters till Mälsåker maka (se ofvan sid. 67).

¹ Dessa uppgifter, som rätta och fullständiga de i 1:a upplagan af detta arbete förekommande årtalen, äro hämtade ur L. M. Bååths förut anförda utredning rörande handritade kartor öfver Stockholm från 1600-talet. Jämför äfven Utredningar V. År 1651 ^{10/10} fick Wrång i likhet med sina grannar ett strandområde.

När Anna Maria Soop afled 1735 efter barnlöst äktenskap med greve Gyllenstierna, erhöll dottern, Eleonora Margareta Wachtmeister, och hennes man, greve Hans von Fersen, dessa båda tomter, som senare vid arfskifte tillföll äldste sonen greve Karl von Fersen, hvilken innehade dem till sin död 1786. Därefter öfvergingo de genom köp 1786 $\frac{21}{9}$ till statsverket för en summa af 22,222 rdr, som utbetalades genom statskontoret på fyra års tid. Huset anslogs till bostad åt kanslipresidenterna. När detta ämbete upphäfdes, inträdde utrikes-statsministrarna (från 1876 utrikesministrarna) i samma rättigheter och ha alltsedan disponerat denna bostad, en af de präktigaste i Stockholm.

Den andra tomten, som sammanslagits med den Wrångska, låg norr om den samt var obetydligt större i utsträckning. Den var äfven donation och skänktes af drottning Kristina 1646 $\frac{16}{4}$ till sekreteraren Nils Johansson, adlad Rosenflycht, som år 1650 $\frac{30}{12}$ äfvenledes fick strandområde.

Denne Rosenflycht pantsatte ena hälften till hauptmannen Johan Staffansson Scheder, som fick inteckning och immission i en del af huset 1667 $\frac{8}{11}$, men pantsatte i sin ordning denna del i riksbanken 1676 $\frac{14}{4}$. Den andra delen af tomten stod som säkerhet för ett lån, som Rosenflycht fått 1664 $\frac{29}{7}$ af greve Ture Gabriel Oxenstierna till Croneborg. Banken tyckes haft inteckning äfven i denna del, som dock ännu 1708 till namnet ägdes af Rosenflychts döttrar. Riksrådet greve Karl Gyllenstierna, som hade naborätt, betalade emellertid bankens fordringar hos Rosenflychts arfvingar 1710 $\frac{14}{6}$ och blef sålunda ägare äfven af denna tomt, som Gyllenstierna och hans grefvinna sedan innehade i likhet med den nyss beskrifna Wrångska tomten.

Från denna tid ha båda tomterna, som sammanslagits och vuxit ut i vattnet med nära tusen kvadratalnar, haft gemensamma ägare och tillhöra nu statsverket. De ha dock senare styckats i nord-sydlig riktning. Denna styckning ägde rum 1875 $\frac{22}{9}$, och på samma gång utlades en smal strimma af den Wrångska tomten till Stallgatan. Vid en blifvande ombyggnad af utrikesministerhotellet kommer ytterligare en del af tomtens